

MANIFEST TOEKOMST RELIGIEUS ERFGOED

De Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK) zet zich al meer dan dertig jaar in voor behoud, goed gebruik, professioneel beheer en bevorderen van belangstelling voor monumentale kerkgebouwen in Nederland. De VBMK is een kerkelijk ongebonden vereniging en telt onder haar leden meer dan 600 grote en kleine kerken, stads- en plattelandskerken, monumenten en beeldbepalende kerkgebouwen.

De VBMK publiceerde samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) in 2008, het Jaar van het Religieus Erfgoed, de *Handreiking religieus erfgoed voor burgerlijke en kerkelijke gemeenten, van kerkelijk gebruik tot herbestemming*. Deze Handreiking bevat een stappenplan behoud religieus onroerend erfgoed.

In 2014, vanaf de start van de Nationale Agenda Religieus Erfgoed (ATRE), is de VBMK voorzitter van de werkgroep Tussentijds, onderdeel van de NARE. Deze werkgroep heeft geleid tot het project *Adopteer een kerk*, waarin kerken kerkbesturen helpen bij nieuw (multifunctioneel) gebruik van hun kerkgebouw. Dit is ook sinds de oprichting de kerntaak van de VBMK. In dit manifest richt de VBMK zich met name op het onroerend religieus erfgoed. Het gebouw en het interieur zijn echter dikwijls onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Religieus erfgoed vormt een bonte verzameling en herbergt vele denominaties, perioden, bouwstijlen en kunstschaten. Het kerkgebouw is een gebouw dat in de loop der tijd dienst heeft gedaan voor de (joodse en christelijke) eredienst (liturgie) en (mede) daarom is gebouwd. Deze sacramentele betekenis komt tot uitdrukking in de inrichting en de inventaris: de voor de liturgie noodzakelijke ruimten en 'huisraad' en hun ordening. Dit is nog steeds van betekenis voor rituele momenten zoals huwelijk, die nog steeds dat dit nog steeds betekenis heeft voor die rituele momenten zoals doop, huwelijk en begrafenissen. Maar kerkgebouwen zijn ook onderdeel van onze algemene beschavings-, architectuur-, kunst- en cultuur- en ideeëngeschiedenis. Ze vertegenwoordigen onze materiële cultuur en zijn drager van cultuurhistorische waarde en/of een visueel baken in het land, het dorp of de buurt. Eeuwenlang zijn kerkgebouwen als wegwijzers beschouwd. Elk monumentaal kerkgebouw geeft aanleiding tot historische reflectie: waarom is het gebouwd, wat is de cultuurhistorische context, welk inzicht biedt het in de (cultuur)geschiedenis en wat is de samenhang met andere uitingen van kunst en cultuur.

Religieus erfgoed vormt daarnaast een belangrijke economische factor. Kerkgebouwen zijn voorbeelden van economisch vastgoed. Het exploiteren van het kerkgebouw zorgt voor werkgelegenheid. Openstellen van kerkgebouwen stimuleert toerisme. Daarnaast genereren instandhouding- en restauratieprojecten niet alleen werkgelegenheid, maar dragen ook bij aan het behoud van erfgoedambachten. Als maatschappelijk vastgoed stimuleert het meervoudig gebruik van kerkgebouwen sociale waarden, zoals participatie, ontmoeting, genieten van kunst en cultuur, bijdragen aan communicatie en debat.

De traditionele kerkgemeenschappen moeten, als gevolg van secularisatie en krimp een groot deel van hun kerkenbestand afstoten. In dat proces eigen maatschappelijke groepen zich het behoud toe zonder financiële of beheersverantwoordelijkheid. Daarmee wordt het kerkgebouw een gebouw van algemeen belang oftewel 'gemeenschappelijk goed', *common good*.

Daarom is het noodzakelijk dat seculiere overheden en kerkgenootschappen vanuit hun gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het behoud van hun monumenten tot een kerkvisie komen. Een kerkvisie is een inventarisatie en waardering van individuele kerkgebouwen op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Facilitering voor de totstandkoming van een dergelijke visie is nodig vanuit kerkelijke gremia, maar ook vanuit de overheid. De maatschappij is medeverantwoordelijk voor het voortbestaan en daarbij gebaat. Indien dit erkend wordt, dan zal 'de gemeenschap, de maatschappij bereid moeten zijn substantieel bij te dragen aan de instandhouding van kerkelijke monumenten en een grotere bijdrage moeten leveren dan tot nu toe.

De nood is hoog. De verwachting is dat twee kerkgebouwen per week hun deuren sluiten. Zonder kwantitatieve gegevens en zonder waarderingscriteria is het niet mogelijk hierop in te spelen. Veel gebouwen zijn het behouden waard en veel is mogelijk. Het kan niet de bedoeling zijn dat onze monumentale en beeldbepalende kerkgebouwen afglijden naar sloop.

De VBMK wil zich inzetten voor het behoud door nieuw gebruik en herbestemming te ondersteunen, te faciliteren en te begeleiden, waarbij leden elkaar helpen en zich gesteund voelen door de maatschappij.

Wij verzoeken de rijk-, provinciale en gemeentelijke overheden met spoed om samen met de kerkelijke eigenaren en andere organisaties hun verantwoordelijkheid voor het behoud van beeldbepalende kerkgebouwen te erkennen en te waarborgen en met de VBMK en andere stakeholders zich in te zetten voor een helder beleid dat er op is gericht religieus erfgoed te behouden voor toekomstige generaties.

Amersfoort, 24 oktober 2016

Mr. Michiel Zonneville / Mw. drs. Brigitte Linskens /
Peter Breukink / Drs. Marc de Beyer /
Dr.ir. Kees Doevendans / Mr. Gerard van Hasselt /
Mw. Marlo Reeders / Mr.ing. Peter Stutvoet

VBMK
VERENIGING MONUMENTALE
BEHEERDERS KERKGEBOUWEN

Klooster O.L. Vrouw Ter Eem
Daam Fockemalaan 22
3818 KG Amersfoort
secretariaat.vbmk@gmail.com
www.vbmk.nl